

Stinkende ballote

(*Ballota nigra* L. subsp. *foetida* Hayek)

Onaangename geur

De naam doet al vermoeden dat deze ballote soort geen aangename geur heeft. Het geslacht *Ballota* L. van de lipbloemfamilie (*Labiatae*) omvat ongeveer 25 soorten. De oorspronkelijke groeiplaatsen hiervan liggen in hoofdzaak in het Middellandse Zeegebied en in de Oriënt. Ook de enige in ons land voorkomende soort, een ondersoort van de *Ballota nigra* L., heeft 8 daer haar oorsprong liggen. Veel planten hebben hun verspreiding te danken aan de eigenschap dat ze geneeskrachtig zijn, waarom ze elders in cultuur zijn gebracht en later verwilderd. Zo ook met de stinkende ballote. De plant komt hier te lande algemeen voor in Zuid-Limburg, Zeeland, langs de grote rivieren en in de zuidelijke duinstreek. De plant houdt van een voedzame grond in een stoffig milieu. Groeit alleen maar op open plaatsen waar zij weinig concurrentie van andere planten te duchten heeft.

Breed uitstoelende plant

Stinkende ballote is overblijvend. De plant stoelt zich breed uit en heeft veel vertakte stengels. De bladeren, die kruisgewijs aan de stengels staan, zijn aan beide zijden behaard en hebben een getande rand. De bloei vangt in juni aan en gaat door tot in de herfst. De bloemen staan in losse schijnschermen in de oksel van de bladeren. De tweelippige bloemkroon is rood-violet. Aan het begin is de bloemkroon buisvormig. Er zijn twee lange en twee korte meeldraden, die tegen de bovenlip van de bloemkroon liggen en in het buisvormige deel in de bloemkroon zijn ingeplant. De bloemen zijn proterandrisch. Als de helmknoppen opengaan ligt de stamper met zijn aaneengesloten stempels nog tussen de meeldraden verscholen. Na verloop van tijd komt de stamper tussen de meeldraden tevoorschijn. Hij buigt iets naar beneden en de beide stempels buigen uiteen. Het stuifmeel wordt van bloem naar bloem gebracht via de rug van bezoekende insecten. Als we bijen in het volk terug zien komen met een bepoederde bovenzijde, dan hebben ze in veel gevallen dit type bloem bezocht. Onder het vruchtbeginsel ligt een kussenvormige discus, waarop zich, aan de voorzijde van de bloem, het nectarium bevindt. De vrijgekomen nectar wordt

beschermd door een ring van beharing aan het begin van het buisvormige deel van de bloemkroon gelegen.

Drie kiemopeningen

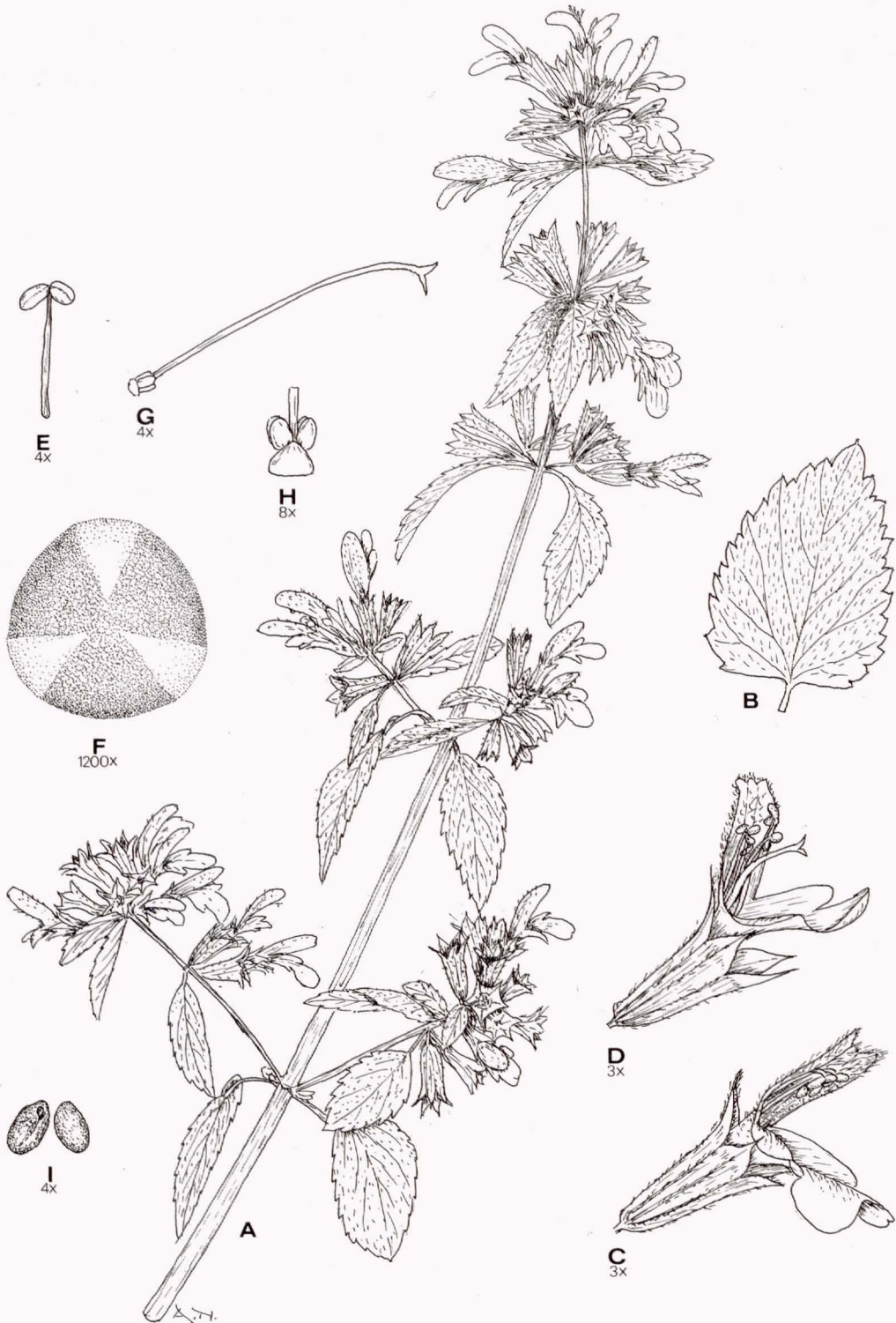
De stuifmeelkorrels hebben van boven (polair) gezien een afgeronde driehoekige vorm. Er zijn drie kiemopeningen die in de hoeken zijn gelegen. Dit is een van de hoofdvormen van de stuifmeelkorrels van de lipbloemfamilie. Regelmatige lezers van deze rubriek zal het zijn opgevallen dat er binnen de familie ook soorten zijn met zes kiemopeningen.

Bijenbezoek

De bloemen van de stinkende ballote moeten bij de bijen wel geliefd zijn want ze worden er druk door bezocht. Behalve honingbijen is er ook veel bezoek van wolbijen. Wat me opviel bij het insectenbezoek is dat de bloemen tegelijkertijd door bijen en wolbijen worden bezocht. Als wolbijen op een plant als bijvoorbeeld hartgespan (*Leonúris cardiaca* L.) vliegen, worden er geen andere bloembezoekers op de plant geduld. Op de stinkende ballote is dat niet het geval. Wel worden bijen regelmatig door wolbijen aangevallen.

Langdurige kiemkracht

De vruchten rijpen in de kelk, die ook na de bloei aan de plant blijft. Ze hebben de vorm van een nootje en de zaden blijven gedurende vele jaren hun kiemkracht behouden. Over het algemeen kiemen ze in de herfst.

Stinkende ballote (*Ballota nigra* L. subsp. *foetida* Hayek)

A bloeiwijze; B blad; C bloem in mannelijk stadium; D bloem in vrouwelijk stadium; E meeldraad; F stuifmeelkorrel (polair); G stamper; H vruchtbeginsel met nectarium; I nootjes.